

REFLEXIÓ ECOFEMINISTA I TEOLÒGICA SOBRE L'AIGUA

Pels anys 80, vaig estar un temps a Nicaragua acompanyant un grup de joves del SETEM, ONG que havien creat els escolapis. Aquell estiu tenien de construir una escola a San Francisco Libre, on mai no havien tingut la possibilitat d'ensenyament per manca de tot, i allà que vaig anar.

Un dia, van venir a "ajudar-nos" un grupet de nens d'uns 12 anys més o menys que prenen part en el tràfec de portar els maons de ciment amb els quals que anàvem aixecant les parets.

En un moment donat faltava aigua pel ciment i jo, agafant un parell de galledes, vaig anar a la font més propera. En tornar carregada, va passar-me pel meu davant un d'aquells vaillets i li vaig demanar si em podia ajudar. Se'm va quedar parat, em mirà de dalt a baix, i em va dir tot convençut: Això és cosa de dones!

Les seves paraules van quedar gravades dins meu i han estat un estímul per anar veient si aquell nen tenia raó o no. Recordo fins i tot la seva cara i fa 30 anys d'això!

"Portar aigua és cosa de dones"

He anat raonant dins meu i poc a poc he descobert que potser en moltes cultures, sí.

Com m'ha fet pensar aquesta afirmació! He llegit, he buscat, he preguntat i, poc a poc, he descobert que potser sí que aquell nen tenia raó, perquè en determinades cultures encara és així i aquell noieta no podia pensar d'una altra manera a Nicaragua.

Aquell fet em va motivar per aprofundir què passa en aquelles societats que diferencien tant les activitats i responsabilitat masculines de les femenines i, repassant l'evangeli de Joan (4,1-42), em vaig sentir la necessitat de fer una hermenèutica actual en la qual mai havia pensat i comprendre que segurament moltes cultures associen l'aigua a les dones i com un bé molt preuat en els espais ecològics.

De sobte vaig entendre que l'aigua, un bé tant valorat i necessari per les persones, tant per nosaltres, dones, com per la mateixa terra capacitant-la per donar fruit, era gratuït i imprescindible per la nostra vida. Però la societat va manipulant les vides donant valors diferents al que fan les persones siguin homes o dones menysvalorant sempre les activitats que són femenines.

A Jn 4,6-9 queda clar que la nostra vida ha d'estar a l'altura del missatge de Jesús, el sentit del qual ens cal descobrir en tota la seva profunditat perquè apunta a la construcció del Regne, una construcció en la qual dones i homes batejats hi estem cridats a participar. És en aquesta línia que en aquest passatge hi podem descobrir unes situacions que no són banals:

1.- Jesús, baró i jueu, va seure allí on tant sols hi van les dones a buscar aigua, i les dones que hi anirien serien estrangeres, no jueves sinó de Samaria.

2.- La dona, samaritana, Jesús, estranger; segons la llei, els jueus tenien prohibit tractar amb els samaritans; una enemistat que ve de lluny. (Esdres, 4,1-5).

3.- D'un diàleg sobre l'aigua i la set es passa a una conversa teològica; d'una contingència es passa a la transcendència.

4.- Aquella dona no és inculta, coneix les lleis.

Reflexionem per copsar la grandesa d'aquest diàleg.

Jesús té set, és humà com nosaltres i diu a la dona: "dóna'm aigua", d'una manera molt imperativa. La dona respon estranyada: "Com és que tu, que ets jueu, em demanes aigua a mi, que sóc samaritana?" (Jn 4,7-9). L'apropament físic fins i tot possibilita el diàleg si no es tenen prejudicis i l'ajuda mútua ens fa millors.

Estaven sols Jesús i la dona. Ell va aprofitar la resposta de la dona (de la que no en sabem el nom) per continuar la conversa i ella demostrava conèixer les diferències entre jueus i samaritans escolta al jueu amb interès.

Jesús fa un salt qualitatiu i li diu: "Si sabessis quin és el do de Déu i qui és el que et diu "Dóna'm aigua", ets tu qui li n'hauries demanada, i ell t'hauria donat aigua viva" (Jn 4,10).

Ella li recorda que aquell pou fou obra del pare Jacob i respon amb una exclamació: "Que potser ets més gran que no pas ell?" (Jn 4,12). Ni l'una ni l'altre trencava la conversa i segurament les seves mirades creuades anaven molt més enllà d'una simple petició d'aigua. Per tota resposta ell li ofereix l'aigua viva, d'aquella que mai més no tindrà set. Ella, realista, vol aprofitar el fet per no tenir de tornar al pou.

¿Què va descobrir Jesús en d'aquella dona per atrevir-se a capgirar el diàleg amb una altra pregunta radicalment diferent? ¿Quin sentit podia tenir "Ves a cridar el teu marit i torna?". Ella tampoc l'entén i contesta francament: "No en tinc, de marit". El diàleg s'enriqueix i continua: "Fas bé de dir que no en tens. N'has tingut cinc, i l'home que ara tens no és el teu marit. En això has dit la veritat" (Jn 4,18).

La samaritana s'adona perfectament que l'home que li parla té una visió profètica de la seva pròpia vida i ràpidament també ella dóna un altre gir al diàleg i li demana que resolgui una de les qüestions teològiques que hi ha entre jueus i samaritans: el poder del Temple i el valor de la comunicació amb Déu: “¿On s’ha d’adorar Déu?” Vol aclarir allò que li preocupa de la seva pròpia fe: el lloc d’oració, que pels samaritans és la *muntanya* que hi ha a prop de Siquem i que justifiquen pel testimoni dels seus avantpassats, després d’haver estat exclosos del culte del temple de Jerusalem.

La dona no dubta, en expressar el seu desconeixement sobre allò que justifica la seva pregària vers el vertader Déu, i Jesús dóna una de les respostes més entenedores traient la importància dels “llocs de pregària” esdevinguts sagrats, per descobrir-li on realment està Déu amb nosaltres.

La resposta és: “Creu-me dona, arriba l’hora en que el lloc on adorem el Pare no serà ni en aquesta muntanya de Garizim, a prop del teu poble de Siquem, ni a Jerusalem” (Jn 4,21-24). I com veritable jueu, vol deixar clar el problema: “Vosaltres adoreu allò que no coneixeu. Nosaltres sí que adorem allò que coneixem perquè la salvació ve dels jueus.”

Resposta estranya i que sona prepotent però aquesta conversa fa comprendre que tothom, sigui jueu o estranger, és estimat per Déu, i continua: “Però arriba l’hora, més ben dit, és ara que les persones que adoren Déu, HO FARAN EN ESPERIT I EN VERITAT DINTRE SEU” (Jn 4,24).

Llavors la dona dubta, però vol veure-ho clar i confessa la seva ignorància afirmant que quan vingui el Messies els ho explicarà tot.

Davant la seva sinceritat, Jesús, no dubta en comunicar-li el sentit i l’objectiu de la seva vida: “Sóc jo, el qui et parla”.

El text de Joan 4,27 és incisiu i provocador. “Arriben els deixebles i s’estranyaren que parlés amb una dona però no gosaren preguntar-li res, ni perquè parlava amb ella”.

La dona se’n va per a explicar al poble la seva experiència: No podia ser el Messies aquell que coneix la seva vida i és capaç de trencar les regles socials?. Conseqüent, i davant d’aquella nova situació, té un gest significatiu que expressa la acceptació de la nova aigua que ha cregut que naixia dintre seu i, DEIXANT LA GERRA, abandona tot allò que significava una aigua que no era viva. Ja no necessita res per transportar-la a casa seva i vol compartir la seva experiència, allò que ha après de Jesús.

Aquella dona, estrangera i rebutjada pel judaisme, esdevé una de les primeres apòstols: fa conèixer Jesús com Profeta – Messies al poble de Sicar i Joan ens recorda el fruit de la seva actuació: “La gent va sortir del poble i anar a trobar Jesús” (Jn 4,30).

La continuació d'aquest capítol de Joan demostra com moltes vegades no són les persones que ens són més properes les que entenen el significat de la nostra vida.

Els deixebles no entenen res del que passava i sols diuen a Jesús: "Rabí, menja" (Jn 4,31), però el Mestre va per un altre cantó. Sempre esperem que el nostre treball sigui reconegut. Havien anat al poble a comprar menjar i ara calia que Jesús aprovés el seu treball, però Ell els contesta: "Jo per menjar tinc un aliment que vosaltres no coneixeu" (v.32).

El comentari que segueix és ben explícit, fixem-nos-hi : "Els deixebles es preguntaven: És que algú li ha portat menjar?" (Jn 4,33).

Els deixebles no veieren la dona. Poques vegades se'ns veu quan fem la "nostra feina" i encara menys se'ns reconeix que la fem.

La resposta de Jesús no és nova. L'havien sentit moltes vegades, però no per això l'havien entesa.

També està recollida en els tres sinòptics: "Pare que no es faci com jo vull sinó com tu vols" expressió repetida en Mt 26,39, Mc 14,36 i Lc, 22,42.

Sembla que ens vulguin fer entendre que dintre del seu grup calia ser conscients de la realitat que va traspasar a la Samaritana. Ell ja havia insistit en el perquè de les seves actuacions i quin era l'objectiu final de la seva missió aquí a la terra.

- a) Fer la voluntat del Pare
- b) Ser conscients del valor de la terra com una possibilitat per entendre com cal respectar-ho tot.

Joan ens transmet en el seu evangeli com un recull de les principals ensenyances que Jesús volia donar a qui el seguia i que recollides en els sinòptics, cosa que ens ensenya que totes les comunitats primeres eren dipositàries d'aquest ensenyament de Jesús per fer possible el seu Regne i així mateix el seguien reconeixent les seves paraules com profètiques.

La dona va escoltar i no es va adormir. Va anar al poble a donar la notícia de la descoberta del "profeta".

Mt 26,39 ens recorda que en els moments més difícils, Jesús accepta que es faci la voluntat del Pare.

En Mc 14,36 es repeteix la mateixa pregària: Pare tot es possible, però que es faci com tu vols.

A Lc 22,42 hi ha semblant expressió: Pare si tu vols, que no es faci la meua voluntat sinó la teua.

I aquesta voluntat, la del Pare, és la de vetllar sobre la transformació de la terra perquè doni el seu fruit; d'una manera molt pedagògica els recorda: "No teniu

costum de dir: quatre mesos més i ja serem a la sega? Doncs bé, jo us dic, alceu els ulls i mireu els camps; ja són rossos a punt de segar. El segador ja cobra el jornal i recull el gra per a la vida eterna; així s'alegren plegats el sembrador i el segador. En aquest cas té raó la dita: Un és el qui sembra i un altre el que sega (Mi 6,15). Jo us he enviat a segar on vosaltres no havíeu treballat. Altres van treballar-hi i vosaltres us heu beneficiat del seu treball.

Els següents versets són un reconeixement de nosaltres, les dones, per la sensibilitat religiosa i social que sabem comunicar a tothom ajudant a obrir-se vers allò que pot enriquir las nostres vides.

En Jn 4,39 hi llegim: “Molts del samaritans i de les samaritanes d'aquell poble van creure per la paraula de la dona que assegurava: M'ha dit tot el que he fet.”

I en els versets 40 i 41, queda clara la reacció dels samaritans i samaritanes a les paraules d'ella, encara que no en coneixem el seu nom. Aquests fets ens ensenyen que tothom és igual davant Déu; tothom, homes i dones, poden transmetre la voluntat del Pare a la humanitat.

L'exemple d'aquella dona revoluciona tot Siquem, i gràcies a la seva sinceritat davant el Mestre, reconegut com portador de la voluntat del Déu dels jueus, molts dels samaritans van creure per la seva paraula. “Ara ja no creiem pel que tu dius. Nosaltres mateixos l'hem sentit i sabem que aquest és realment el Salvador del món”(Jn 4,42).

La fidelitat d'una dona transforma la fe d'una ciutat que acull aquells estrangers i saben donar resposta positiva a les paraules de Jesús. A partir de llavors podran gaudir d'adorar Déu tant a Jerusalem com a Garizim.

Aquest capítol de Joan ens obre un gran horitzó amb un element bàsicament gratuït, en mans d'una dona: l'aigua. Canvia l'aigua del pou, que s'esgota, per l'aigua viva oferta per Jesús, una aigua que brollarà sempre dintre seu i no tindrà mai més set.

Avui, a ple s. XXI, ja fa temps que hem après a llegir amb llibertat els evangelis on hi trobem molts camins nous que ens orienten per poder veure, i viure amb joia, el que cal fer per transformar el món en el Regne, i anar descobrint com les coses més senzilles són les que ens ensenyen on hi han els vertaders valors que donen sentit a la vida. I així com la set de Jesús és el camí per la salvació dels samaritans, la descoberta de l'aigua viva ens ensenya que la fecunditat de la terra, regada amb aigua, salva la riquesa de l'ecosistema que possibilita poder gaudir de la grandesa de la creació del nostra planeta, i si portar l'aigua, com deia el noi nicaragüenc, és cosa de dones, podem descobrir en totes les cultures, com nosaltres utilitzem aquesta aigua al llarg de la nostra existència.

En els inicis de la història, ja fórem les dones les que teníem cura del menjar, i per això els primers horts els crearen prop del riu. Per la neteja de la casa, de la roba i del cos, també utilitzàrem l'aigua.

Ecologia, feminisme i aigua sempre han teixit els espais que els humans han triat per viure-hi, però com a símbol de la vertadera vida, tenim present que el nostre cos és el que porta les noves vides al món i, per això, podem atrevir-nos a dir que un dels símbols que més ens representa és l'aigua.

He trigat molt en entendre aquella afirmació del noi nicaragüenc que em va sobtar tant. Segur que ell ni ho recorda, però les nostres paraules són com llavors que escampem gratuïtament arreu del món i sempre donen fruit.

“L'aigua és cosa de dones” i les dones, si prenem l'aigua com un dels nostres símbols podem dir que l'aigua:

- Dona vida
- S'adapta a tots el recipients
- Neteja
- És transparent
- Resolt les necessitats del cos, com la set
- Es pot barrejar amb tots els líquids segons el gust de cada u, acceptant la diversitat de composicions fins i tot químiques
- És un bé universal desitjat per la humanitat sencera, el que ens compromet a fer possible que ningú no mori de set.
- És feta a imatge i semblança de Déu: gratuïta, adaptable, portadora de vida.

M. Pau Trayner Vilanova